

הודעה לתקשורת

אתר: www.cbs.gov.il דוא"ל: info@cbs.gov.il פקס: 02-6521340

ירושלים, י' באלול, תש"ף
30 באוגוסט, 2020
269/2020

מפקד החקלאות הארצי 2017 - גידולים צמחיים National Agricultural Census 2017 - Crops

מפקד החקלאות נועד לספק תמונת מצב עדכנית על החקלאות ועל מבנה המשק החקלאי בישראל בעקבות השינויים שחלו בחקלאות בעשורים האחרונים. בהמשך להודעה שפורסמה בינואר 2020 וכללה ממצאים ראשוניים מובאים בזאת נתונים על גידולים צמחיים. לאחר סיום שלב איסוף הנתונים במפקד, עובדו הנתונים ונערכו בהם בדיקות מעמיקות כדי להבטיח את איכותם ומהימנותם. בעקבות הבדיקות, עודכנו חלק מהנתונים. להלן ממצאים עיקריים הנוגעים בעיקר לגידולים צמחיים וכוללים את מספר המשקים לפי סוג, היקף השטחים החקלאיים המעובדים לפי סוג גידול ולפי אזור גיאוגרפי וכן שיטות גידול, סוג המים, צורת השקיה ושיטות דישון והדברה. נתונים נוספים יפורסמו בחודשים הקרובים.

- **מספר המשקים החקלאיים שנפקדו ונמצאו פעילים בשנת 2017 היה 17,476**. מתוכם, 10,823 משקים במושבי עובדים, 4,463 משקים במגזר הערבי, 1,882 משקים פרטיים וחברות במגזר היהודי (מחוץ למושבים) ו-308 קיבוצים ומושבים שיתופיים.
- **סך השטח של המשקים החקלאיים**, כולל שטחים לא מעובדים, עמד על 3.76 מיליון דונם וסך השטח המעובד עמד על 3.52 מיליון דונם.
- **כמחצית מהשטחים החקלאיים המעובדים** שימשה לגידולי שדה, כרבע - לירקות וצמחי תבלין, וכ-20% - למטעים ללא הדרים.
- **מספר המשקים החקלאיים שעסק בגידולים צמחיים** עמד על 12,443. מתוכם 7,347 משקים עסקו בגידול מטעים, 3,050 - בירקות וצמחי תבלין ו-2,401 - בגידולי שדה.
- **מכלל הנפות**, בנפות אשקלון, רמלה והשרון היה אחוז השטחים החקלאיים משטח הנפה הגבוה ביותר. לעומת זאת, השטחים החקלאיים הגדולים ביותר התרכזו בנפות באר שבע, אשקלון ויזרעאל.
- **כ-51% משטחי גידולי השדה** עובדו על ידי 245 קיבוצים וכ-27% על ידי 1,721 משקים במושבים. היתרה עובדה על ידי משקים פרטיים במגזר היהודי והערבי.

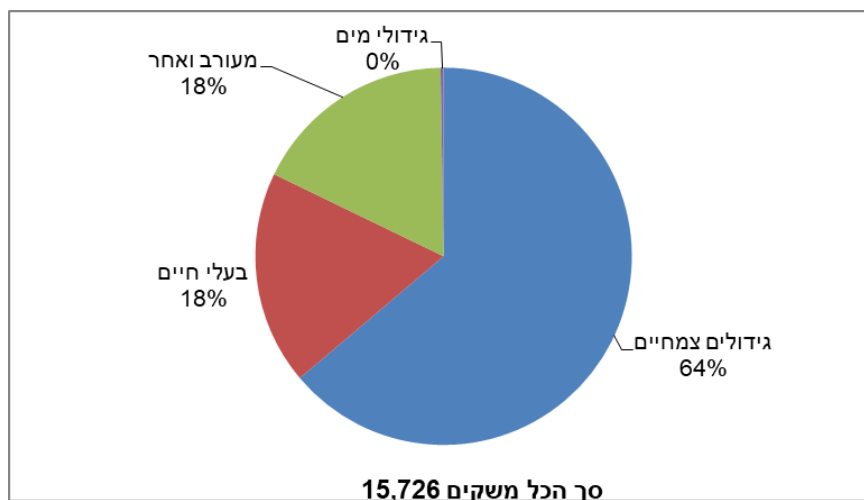
- **בירקות וצמחי תבלין**, כ-51% מהשטחים עובדו על ידי 2,116 משקים במושבים וכ-34% על ידי 202 קיבוצים.
- **כשני שלישים משטחי החקלאות בישראל מבוססים על השקיה**, כשליש מהשטחים הם שטחי בעל, בעיקר בגידולי שדה.
- **כ-84% מהמשקים החקלאיים שבהם גידלו תוצרת צמחית נעשה שימוש בחומרי הדברה לסוגיהם**. השימוש בחומרי הדברה נעשה במשקים ששטחם היה כ-94% מסך השטחים המעובדים.
- **כ-85% מהמשקים שבהם גידלו תוצרת צמחית נעשה שימוש בדשנים לסוגיהם**. שטחי המשקים שנעשה בהם שימוש בדשנים לסוגיהם היו כ-95% מהשטח החקלאי המעובד.
- **אופן הגידול בכ-94% משטחי הגידולים היה שטח פתוח (3.3 מיליון דונם)**.

הגדרות והסברים

מספר המשקים החקלאיים לפי סוג המשק

בשנת 2017 עמד מספר המשקים החקלאיים הפעילים על 17,476. רוב המשקים היו במושבי עובדים (10,823), 4,463 משקים במגזר הערבי (כולל משקים בכפרים הדרוזיים בגולן), 1,882 משקים פרטיים מחוץ למושבים (כולל חברות) ו-308 בקיבוצים ומושבים שיתופיים.

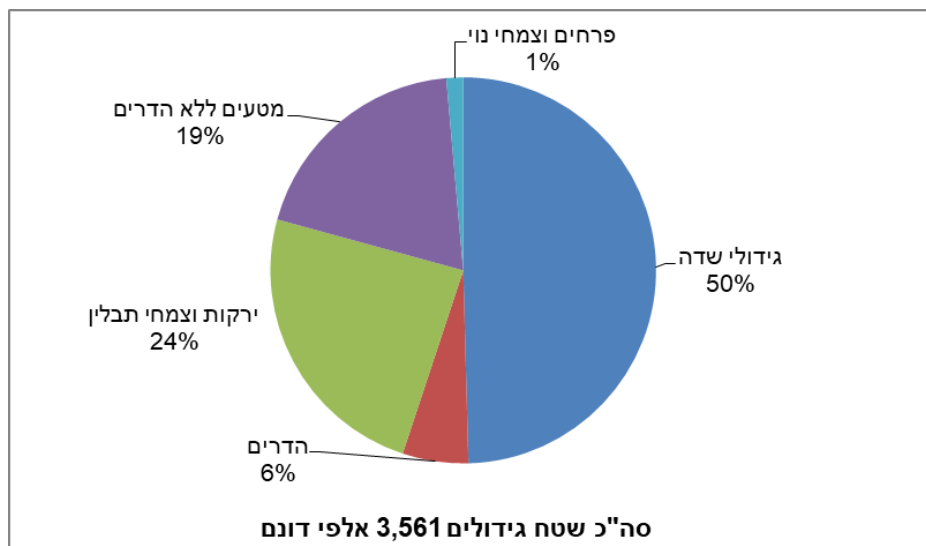
תרשים 1 - מספר משקים לפי סוג פעילות*, 2017

* לא כולל משקים חקלאיים ביישובי הדרוזים בגולן שנתונייהם נאספו במרוכז באמצעות אגודות המים.

כמחצית מהשטחים החקלאיים המעובדים שימשה לגידולי שדה, כרבע - לירקות וצמחי תבלין, וכ-20% - למטעים ללא הדרים. היתרה שימשה לגידול הדרים, פרחים וצמחי נוי. יצוין בסבירות גבוהה כי הכיסוי של המגזר הערבי במסגרת המפקד הוא חלקי, בעיקר במשקים קטנים שעיסוקם העיקרי אינו חקלאות. ההערכה היא כי חלק משמעותי משטחי מטעי הזיתים במגזר הערבי (כ-230 אלפי דונם) לא כוסה במסגרת המפקד.

תרשים 2 - שטח הגידולים הצמחיים לפי סוג, 2017

* נתוני המטעים ללא הדרים כוללים נתונים חלקיים עבור הזיתים, בעיקר במגזר הערבי.

מספר המשקים החקלאיים שעסק בגידולים צמחיים עמד על 12,443. מתוכם, 7,347 משקים עסקו בגידול מטעים, 3,050 - בירקות וצמחי תבלין ו-2,401 - בגידולי שדה. מספר המשקים לפי סוג גידול אינו מסתכם לסך מספר המשקים מאחר שמשקים רבים עוסקים ביותר מענף גידול אחד.

לוח א - מספר משקים חקלאיים (גידולים צמחיים) - לפי סוג משק וסוג גידול

סוג משק	סה"כ	גידולי שדה	ירקות וצמחי תבלין	מטעים ללא הדרים	הדרים	פרחים וצמחי נוי
סה"כ משקים חקלאיים (גידולים צמחיים)	12,443	2,401	3,050	7,347	2,020	937
קיבוצים ומושבים שיתופיים	306	245	202	243	109	27
מושבים	8,740	1,721	2,116	4,777	1,592	732
מגזר יהודי-אחר	1,525	215	342	933	290	148
מגזר ערבי*	1,872	220	390	1,394	29	30

* מספר המשקים לא כולל את המשקים בכפרי הדרוזים בגולן, שנתוניהם נאספו במרכז באמצעות אגודות המים.

כ-80% מהקיבוצים עוסקים בגידולי שדה ואחוז דומה של קיבוצים מגדל מטעים ללא הדרים. כ-66% מהקיבוצים מגדלים ירקות וצמחי תבלין. כ-55% מהמשקים במושבי העובדים עסקו בגידול מטעים ללא הדרים וכ-24% - בירקות וצמחי תבלין. מתוך משקים פרטיים אחרים כ-61% מהמשקים במגזר היהודי ו-74% מהמשקים במגזר הערבי, עסקו בגידול מטעים ללא הדרים. לעומת זאת, 65% מהמשקים שעסקו במטעים ללא הדרים היו משקים במושבים.

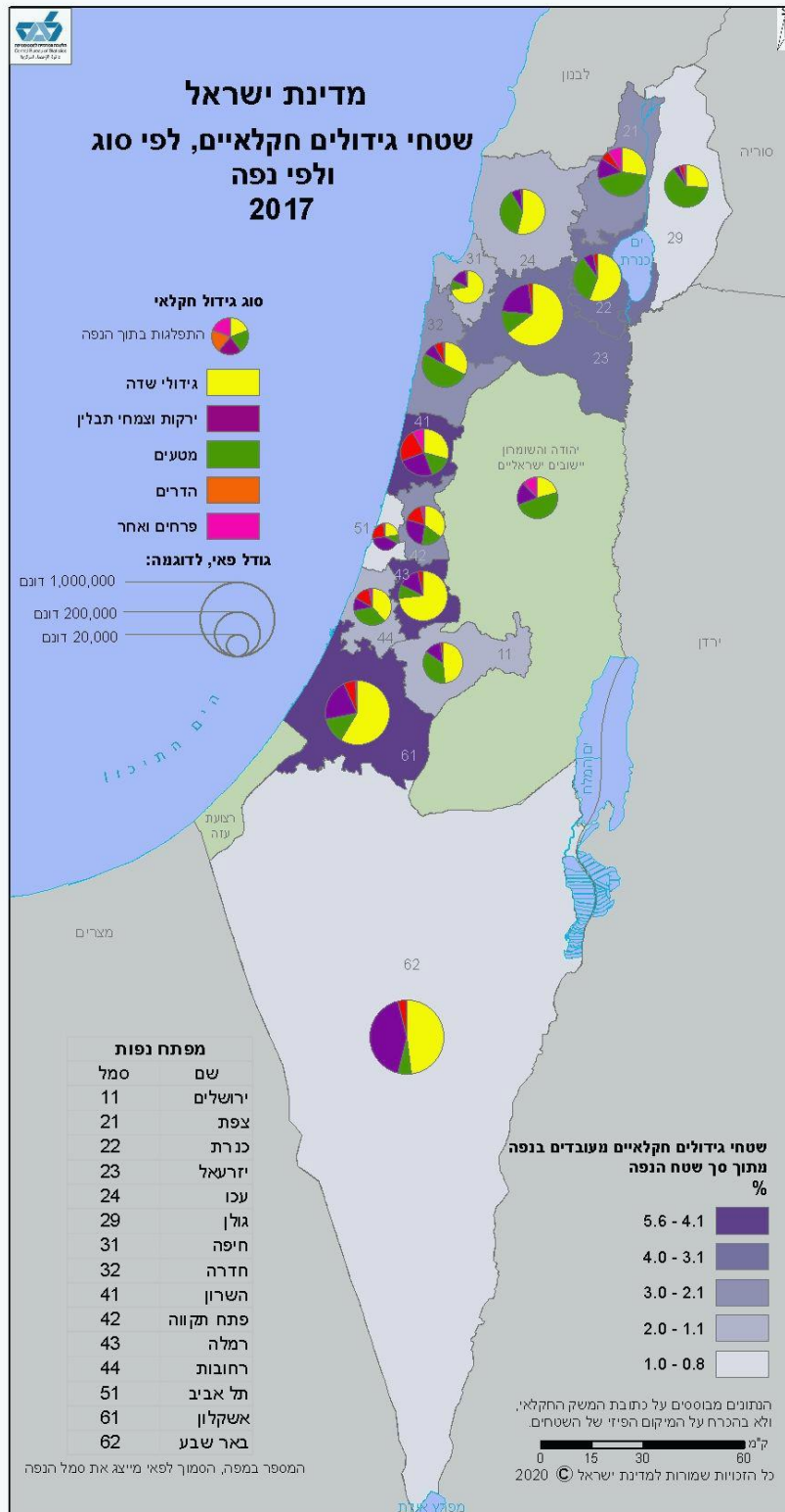
שטחי המשקים החקלאיים (גידולים צמחיים)

סך שטחי המשקים החקלאיים, כולל שטחים לא מעובדים ושטחים תפעוליים עמד ב-2017 על כ-3.76 מיליון דונם, לעומת 3.61 מיליון דונם בשנת 1995. סך השטח המעובד (שטח פיזי) עמד ב-2017 על כ-3.52 מיליון דונם (3.14 מיליון דונם בשנת 1995). סך שטח הגידולים הצמחיים עמד על 3.56 מיליון דונם. שטח זה גדול מעט מהשטח הפיזי המעובד מאחר שהוא עשוי לכלול כפילויות כתוצאה משטחי רב-גידול, כלומר שטחים ששימשו ליותר מגידול אחד בשנת ההתייחסות.

מכלל הנפות, בנפות אשקלון, רמלה והשרון היה אחוז השטחים החקלאיים משטח הנפה הגבוה ביותר. לעומת זאת, השטחים החקלאיים הגדולים ביותר התרכזו בנפות באר שבע, אשקלון ויזרעאל. בנפות אלה התרכזו גם רוב שטחי גידולי השדה והירקות. שטחי המטעים ללא הדרים התרכזו בעיקר בנפות בצפון הארץ. שטחי ההדרים התרכזו בנפות אשקלון, באר שבע והשרון.

כ-51% משטחי גידולי השדה עובדו על ידי 245 קיבוצים וכ-27% על ידי 1,721 משקים במושבים. היתרה עובדה על ידי משקים פרטיים במגזר היהודי והערבי. כ-51% מהשטחים של ירקות וצמחי תבלין, עובדו על ידי 2,116 משקים במושבים וכ-34% על ידי 202 קיבוצים. כ-13% משטחי הירקות וצמחי התבלין עובדו על ידי 342 משקים פרטיים במגזר היהודי ו-2.5% הנותרים - על ידי 390 משקים פרטיים במגזר הערבי. כ-73% משטחי המטעים ללא הדרים עובדו על ידי קיבוצים ומושבי עובדים בחלוקת שטח כמעט שווה. מספר משקי המושבים שעסק בגידול מטעים אלו עמד על 4,777 לעומת 243 קיבוצים. נתוני המטעים במגזר הערבי אינם מלאים, מאחר שבמפקד יש חוסר בכיסוי מטעי הזיתים (ההערכה של כ-230 אלפי דונם) ואין מידע מפורט על מספר המשקים בכפרי הדרוזים בגולן, שרובם עוסקים בגידול מטעי נשירים.

מפה 1 - שטחי הגידולים החקלאיים לפי סוג ולפי נפה, 2017

[לנתוני המפה](#)

לוח ב - שטח משקים חקלאיים - לפי סוג משק וסוג גידול (אלפי דונמים)

פרחים וצמחי נוי	הדרים	מטעים ללא הדרים	ירקות וצמחי תבלין	גידולי שדה	סך כולל	-
50.1	196.4	688.8	860.1	1,765.2	3,560.6	סה"כ
4.7	39.8	245.6	293.8	894.2	1,478.0	קיבוצים
30.6	92.0	260.2	435.7	481.2	1,299.7	מושבים
5.5	61.2	128.1	108.9	280.0	583.8	מגזר יהודי - אחר
9.4	3.3	55.0	21.7	109.7	199.1	מגזר ערבי*

* לא כולל שטחי מטעי זיתים, בעיקר שטחי בעל, המוערכים בכ-230 אלפי דונם.

כשני שלישים משטחי החקלאות בישראל מבוססים על השקיה, כשליש מהשטחים הם שטחי בעל, בעיקר בגידולי שדה. כשני שלישים משטחי גידולי השדה הם שטחי בעל לעומת כ-4% מהשטחים ללא גידולי שדה. בהדרים אין כלל שטחי בעל ובפרחים וצמחי נוי המצב דומה.

לוח ג - שטח גידולים חקלאיים לפי סוג גידול והשקיה (אלפי דונמים)

פרחים וצמחי נוי	מטעים ללא הדרים	ירקות וצמחי תבלין	הדרים	גידולי שדה	סך הכל	-
50.1	688.8	860.1	196.4	1,765.2	3,560.6	סך הכל
48.5	647.9	838.1	196.4	665.0	2,395.9	השקיה
1.6	40.9	22.0	-	1,100.2	1,164.7	בעל

שימוש בחומרי הדברה ובחומרי דישון

כ-84% מהמשקים החקלאיים שגידלו תוצרת צמחית עשו שימוש בחומרי הדברה לסוגיהם¹. כ-70% מהמשקים השתמשו בקוטלי עשבים, כ-54% - בקוטלי חרקים וכ-39% - בקוטלי פטריות וחיידקים. כ-15% מהמשקים עשו שימוש בהדברה ביולוגית וכ-17% לא עשו שימוש בחומרי הדברה כלל. השימוש בחומרי הדברה נעשה במשקים ששטחם היה כ-94% מסך השטחים המעובדים. הדברה ביולוגית בוצעה במשקים ששטחם היה כ-31% מהשטח המעובד הכולל. שטח המשקים שלא בוצעה בהם הדברה כלל היה כ-4% בלבד מסך השטחים המעובדים.

¹ החישוב אינו כולל את המשקים בכפרי הדרוזים בגולן.

לוח ד - הדברה לפי מספר משקים ושטח המשק המעובד (אלפי דונמים)

שטח מעובד	מספר משקים*	הדברה
3,324	10,290	סה"כ משתמשים בחומרי הדברה
2,213	4,734	קוטלי פטריות וחיידיקים
1,043	1,767	חומרי אידוי (חיטוי קרקע)
3,125	8,597	קוטלי עשבים
2,759	6,639	קוטלי חרקים (כנימות, אקריות וכו')
1,301	2,608	קוטלי מכרסמים
1,098	1,837	הדברה ביולוגית (תנשמות וכו')
120	531	הדברה אחרת
137	2,108	ללא שימוש בחומרי הדברה

* לא כולל משקים חקלאיים ביישובי הדרוזים בגולן שנתוניהם נאספו במרכז באמצעות אגודות המים

בדומה להדברה, כ-85% מהמשקים המגדלים תוצרת צמחית עשו שימוש בדשנים לסוגיהם לעומת 15% מהמשקים שלא עשו שימוש בדשנים². כ-70% עשו שימוש בדשנים כימיים (מינרלים), כ-32% בזבלים אורגניים כדוגמת קומפוסט וכ-14% בפרש בעלי חיים (ל-40% ממשקים אלה הייתה גם תוצרת בע"ח). שטחי המשקים שנעשה בהם שימוש בדשנים לסוגיהם היו כ-95% משטח החקלאי המעובד.

לוח ה - דישון לפי מספר משקים ושטח המשק המעובד (אלפי דונמים)

שטח מעובד	מספר משקים*	דישון
3,341	10,619	סה"כ משתמשים בדשנים
3,074	8,579	דשנים כימיים (מינרלים)
2,077	3,934	זבלים אורגניים (כולל קומפוסט)
1,179	1,706	פרש בע"ח (זבל)
354	349	קולחים
69	372	דשן אחר
125	1,844	ללא שימוש בדשנים

* לא כולל משקים חקלאיים ביישובי הדרוזים בגולן, שנתוניהם נאספו במרכז באמצעות אגודות המים.

² החישוב אינו כולל את המשקים בכפרי הדרוזים בגולן.

שטח גידול

השטח הפתוח היא שיטת הגידול הרווחת בכל סוגי הגידולים. אופן הגידול בכ-94% משטחי הגידולים היה שטח פתוח (3.3 מיליון דונם). אחריו מדורגים בתי רשת וחממה בשטחים קטנים מאוד יחסית (97 ו-67 אלפי דונם, בהתאמה), בעיקר בירקות ובמטעים ללא הדרים. שטחי הגידולים בכיסוי רשת ובמנהרות (בעיקר בירקות ובמטעים) היו קטנים אף יותר.

לוח ו - שטחים חקלאיים מעובדים לפי שיטת גידול וסוג גידול (אלפי דונמים)

מנהרה	כיסוי רשת	חממה	בית רשת	שטח פתוח	סה"כ	
28.7	23.3	66.5	97.1	3,345.0	3,560.6	סה"כ
..	-	0.0	..	1,759.7	1,765.2	גידולי שדה
..	0.7	0.1	..	194.2	196.4	הדרים
24.1	1.8	51.0	41.0	742.2	860.1	ירקות
3.2	20.2	4.9	39.6	621.1	688.8	מטעים
1.2	0.6	10.6	9.9	27.8	50.1	פרחים וצמחי נוי

הסברים

ענף החקלאות כולל מגוון של פעולות שנועדו לייצר מזון, מספוא, סיבים ומוצרים אחרים, באמצעות גידול צמחים ובעלי חיים. חלק משמעותי מהשטח של מדינת ישראל מוגדר שטח חקלאי, כמחצית מכמות המים המופקים במדינה משמשים לחקלאות. מרבית מוצרי הבשר, העוף, החלב, הירקות והפירות הנמכרים בשווקים הם מתוצרת חקלאית מקומית. הפעילות החקלאית תורמת ליצירת מקומות עבודה בענפי המסחר והשירותים.

בחודש מרץ 2019 סיימה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את איסוף הנתונים במסגרת מפקד החקלאות הארצי 2017. זאת לאחר כמעט 40 שנה שבהן לא התקיים מפקד חקלאות בישראל (המפקד האחרון התקיים ב-1981 וסקר מקיף התבצע ב-1995).

מטרת המפקד היא לקבל תמונת מצב עדכנית על החקלאות ועל מבנה המשק החקלאי בישראל בעקבות השינויים שחלו בהם בעשורים האחרונים. את תכנונו ליוותה ועדת היגוי שכללה נציגים ממשרדי ממשלה, מהאקדמיה ומארגוני החקלאים.

אוכלוסיית המפקד כללה את כל המשקים שהפיקו תוצרת חקלאית בשנת 2017, כולל גידולים צמחיים, בעלי חיים וחקלאות מים. מסגרת הפקידה התבססה על שילוב מידע ממגוון מקורות ובתוכם משרד החקלאות, ארגוני מגדלים, אגודות מים ומרשם העסקים בלמ"ס.

בשלב הראשון מופו כלל המשקים החקלאיים בישראל, פעילים ושאינם פעילים - בסה"כ כ-25,700 משקים. בשלב השני, נפקדו כל המשקים החקלאיים שמופו, לרבות קיבוצים, מושבים, משקים פרטיים וחברות חקלאיות. שיעור ההשבה על המפקד היה 91%. 5% מהמשיבים ענו באינטרנט, 80% - בטלפון ו-15% - בריאיון פנים אל פנים.

המשקים החקלאיים נפקדו באופן פרטני, למעט המשקים הדרוזיים בגולן שנפקדו באופן מרוכז באמצעות אגודות המים שלהם. לפיכך, במפקד 2017 לא נאסף מידע פרטני על פעילות המשקים האלה.

הנתונים שהתקבלו עברו סדרה של בדיקות הן במהלך תקופת הפקידה הן אחריה. במקרים שבהם התגלו חוסרים משמעותיים או חוסר עקיבות, נערכו בירורים טלפוניים עם המשיבים. בדיקות הנתונים כללו, בין היתר, בדיקות לאיתור משתנים חסרים, חוסר ואי-עקיבות בנתוני המדווח וכפילויות בנתונים בין מדווחים שונים (בעיקר במקרים של שותפויות בין משקים או חברות). בוצעו בדיקות התאמה בין הנתונים המדווחים בשאלונים וכן השוואה למקורות מידע חיצוניים (לדוגמה, פרויקט המיפוי של משרד החקלאות והקבצים המשמשים לסטטיסטיקה השוטפת).

בעקבות הבדיקות נוכו כפילויות רבות ונערכה זקיפה של נתונים חסרים. עד כה התמקדו הבדיקות בשטחי המשקים ובגידולים הצמחיים. בשאר המשתנים עדיין נמשכות הבדיקות, ולכן ייתכנו עוד שינויים קלים בנתונים המובאים בהודעה.

הגדרות

משק חקלאי - משק שהייתה לו פעילות חקלאית יצרנית כלשהי בתקופת ההתייחסות. פעילות חקלאית כוללת ייצור של תוצרת חקלאית צמחית טרייה, תוצרת בעלי חיים (כגון בקר או צאן לבשר, חלב וביצים) וחקלאות מים (כגון דגי מאכל או דגי נוי).

שטח משק חקלאי - שטח המשמש לפעילות חקלאית, כולל שטחי מטעים, גידולי שדה וירקות, פרחים וצמחי נוי, מדגה ושטח לשימוש חקלאי אחר. כולל שטח שנזרע ולא נקצר. לא כולל שטח מרעה טבעי.

שטח מעובד - שטח פיזי המשמש לייצור גידולים צמחיים, לא כולל רב-גידול.

שטח גידולים צמחיים - שטח שבו מגדלים גידולים, כולל שטחי רב-גידול (שטחים ששימשו ליותר מגידול אחד בשנת ההתייחסות), שטחים שנזרעו ולא נקצרו ושטחים שנקצרו טרם הבשלת הגידולים.

רב-גידול - שיטה שבה במהלך השנה מגדלים על שטח קבוע כמה גידולים או אותו גידול בכמה מחזורים. רב-גידול קיים בענפי הירקות ובגידולי השדה.

שטחי פרחים וצמחי נוי - שטח לגידול מסחרי של פרחים, עלי קישוט, שתילי פרחים, דשאים וכדומה.

גידולי שדה - גידולים חקלאיים שמגדלים בשדות, בדרך כלל בשטחים נרחבים וכוללים בין היתר: חיטה, כותנה, שעורה, חימצה, אגוזי אדמה (בוטנים), אפונה לשימורים ותירס קלחים.

חקלאות בעל - צורת גידול המבוססת על השקיייתם של הגידולים החקלאיים במשקעים טבעיים בלבד.

סימנים מיוחדים בלוחות

- חוסר מקרים =

.. = נתונים בלתי ידועים או שאינם ניתנים לפרסום

0 = נתון קטן ממחצית היחידה שלפיה מוצגים הנתונים בלוח